

Nekdanje učiteljišče Portorož – Koper

Mirjana Kontestabile Rovis

Pokrajinski arhiv Koper

mirjana.kontestabile@arhiv-koper.si

Majda Cencič

Upokojena profesorica

Univerze na Primorskem

majda.cencic@guest.arnes.si

Za začetek usposabljanja za pouk slovenskih osnovnošolskih otrok v Kopru šteujemo odprtje slovenskega oddelka štiriletnega moškega učiteljišča pod Avstro-Ogrsko leta 1875. V času italijanske oblasti (1923–1943) se je usposabljanje za učiteljski poklic v slovenskem jeziku prenehalo. Ponovno se je začelo v slovenskem jeziku in v skladu z drugačno ideologijo leta 1947 v Portorožu, kjer so odprli podružnico tolminskega učiteljišča. Leta 1953 so učiteljišče preselili v Koper, kjer so se bodoči učitelji usposabljali do konca šolskega leta 1967/1968. Zgodovinske podatke iz dostopnih arhivskih fondov o odnosih in komunikaciji na učiteljišču smo dopolnili z objavljenimi zapisi udeležencev izobraževanja ter neposredno pridobljenimi podatki s pomočjo delno strukturiranega intervjuja s še živečimi profesorji učiteljišča. Obdelava podatkov na osnovi narativne in hermenevitične analize je pokazala, da so poleg strogega disciplinskega reda prevladovali spoštljivi, pristni, razumevajoči in sodelovalni odnosi med dijaki in profesorji ter med profesorji z+ub dijaki kot tudi med profesorji samimi.

Ključne besede: Učiteljišče Portorož, Učiteljišče Koper, profesorji, dijaki, odnosi

Uvod

Koper ima dolgo tradicijo izobraževanja in usposabljanja za učiteljski poklic v slovenskem jeziku, ki se je začela že pod Avstro-Ogrsko leta 1875 in je trajala do leta 1909, ko so slovenski oddelek moškega učiteljišča v Kopru premestili v Gorico. Brez izobraževanja v slovenskem jeziku je Koper ostal tudi v času italijanske oblasti (1923–1943). Zato je bilo po drugi svetovni vojni toliko večje pomanjkanje učiteljskega kadra, kar je leta 1947 vplivalo na odprtje učiteljišča v slovenskem jeziku tudi v slovenski Istri, najprej v Portorožu, septembra 1953 pa so učiteljišče premestili v Koper.

V sedanjem času veliko razpravljamo o odnosih in komunikaciji, tako v vsakdanjem življenju kot tudi na znanstvenem področju, če omenimo le znane aksiome o komuniciranju Watzlawicka, Janet Beavin Bavelas in Dona J. Jacksona (2011). Eden izmed njih se nanaša tudi na to, da pri komunikaciji ne gre le za posredovanje vsebine sporočila, ampak da hkrati posredujemo tudi odnos do drugih. Na pedagoškem področju pa npr. še poudarjajo, da »učin-

kovita komunikacija predstavlja sredstvo razvijanja dobrih odnosov» (Košir 2017, 77). Zato smo se usmerili na to področje z vidika šolske zgodovine. V besedilu se usmerjamo v odnose in komunikacijo na učiteljišču Portorož – Koper, ki je delovalo od leta 1947 do leta 1968, ko se je izobraževanje za učitelje preneslo na višješolski študij. Zanimalo nas je, kaj o tej temi govorijo dokumenti in kakšni so pogledi tedanjih profesorjev učiteljišča.

Kratek oris usposabljanja za učiteljski poklic v Kopru

Razvoj načrtnega in sistematičnega učiteljskega izobraževanja v Kopru se je začel po sprejetju tretjega avstrijskega osnovnošolskega zakona leta 1869 z zelo napredno regulativo, ki je tudi navajala ustanavljanje štiriletnih učiteljišč, ločenih po spolu, ter poskrbela za praktično usposabljanje bodočih kandidatov na ljudskih šolah, vadnicah ali vzornicah, kot so jih tudi imenovali; ženska učiteljišča pa naj bi imela tudi otroški vrtec (Ministrstvo za bogočastje in nauk 1906). Glede na zakon so v Kopru leta 1872 odprli italijansko moško učiteljišče (Scuola magistrale maschile in Capodistria). Zaradi racionalizacije so učiteljišči v Gorici in Trstu zaprli, dijake pa prešolali v Koper. Koper je tako postal središče usposabljanja učiteljiščnikov na področju Istre in leta 1875 dobil trojezično moško učiteljišče. Poleg italijanskega so odprli še slovenski in hrvaški oddelek. K učiteljišču sta spadali še slovenska enorazredna vadnica, tj. osnovna šola, in dvorazredna italijanska vadnica (Cencič 2004).

Učiteljišču so dodelili stavbo nekdanjega minoritskega samostana, v katerem sta bili že moška in ženska osnovna šola. Šolske oblasti so načrtovale graditev nove stavbe za učiteljišče, a je ostalo le pri načrtih (Cencič 2004).

Vedenje in odnose dijakov je določal ter predpisoval disciplinski red na učiteljišču, ki je bil zelo strog, saj so dijaki javne prireditve (npr. koncerte, predavanja ali ples) lahko obiskali le z ravnateljevim dovoljenjem, za gledališke predstave pa so morali imeti razrednikovo dovoljenje (Cencič 2004). Strogo jim je bilo prepovedano obiskovanje javnih lokalov, tako v mestu kot v okolici. Vsak dijak je moral biti ob 20. uri že v domu. Olajšave so imeli le konec šolskega leta (Cencič 2004).

Slovenski oddelki so v Kopru delovali od leta 1875 do selitve v Gorico leta 1909 (Vilhar 1976; Cencič 2004). S selitvijo v Gorico je moško štiriletno učiteljišče pod Avstro-Ogrsko postalo prvo popolnoma slovensko moško učiteljišče, s slovenskim učnim jezikom pri vseh predmetih (Cencič 2004).

Velik udarec je usposabljanju za učitelje na Primorskem zadala prva svetovna vojna in še hujšega priključitev Primorske k Italiji. Italijanska nadoblast je z Gentilejevo reformo leta 1923 popolnoma odpravila šolanje v slovenskem jeziku (Kontestabile Rovis in Cencič 2018) ter s tem za več kot dvajset let pre-

kinila kontinuirano ohranjanje in razvijanje slovenske nacionalne identitete. Koper pa je za več kot petindvajset let izgubil šolo za usposabljanje učiteljev v slovenskem jeziku.

Na obnovo šolstva so vplivale tudi zunanjepolitične razmere, predvsem jugoslovansko-italijanska razmejitev in ustanovitve Svobodnega tržaškega ozemlja. Kot pomembna zunanja dejavnika sta šolstvo sooblikovali nova socialistična oblast in politika (Gabrič 1991).

Učitelji, ki so obiskovali moško učiteljišče v Kopru in Gorici, so imeli po končani drugi svetovni vojni vidno vlogo, saj so aktivno sodelovali pri ponovni vzpostavitvi mreže ukinjenih slovenskih šol (Šavli 2017). Kljub temu je bilo pomanjkanje učiteljev veliko. Zato so leta 1947 v Portorožu odprli enoto tolminskega učiteljišča in organizirali več pedagoških tečajev, ki so na hitro usposobili bodoče učitelje (Cencič 2004). Namreč, za ponovno vzpostavitev slovenske šolske mreže so potrebovali usposobljene učitelje, tako za poučevanje v slovenščini kot tudi ideološko usmerjene v skladu s tedanjo politično ureditvijo. Za starejše dijake s primernim predznanjem so najprej odprli dveletni tečaj, na katerem so poučevali profesorji učiteljišča (Cencič 2004).

Septembra leta 1953 se je učiteljišče preselilo v Koper, a je tudi tu primanjkovalo ustreznih prostorov, zato se je pogosto selilo. Ko je s šolsko reformo leta 1958 postalo razvidno, da bodo učiteljišča nasledile dvoletne učiteljske višje šole, so učiteljišče premestili na slovensko gimnazijo v Kopru (Čebren Lipovec 2012).

Učiteljišče Koper

Po drugi svetovni vojni je bilo organizirano štiriletno učiteljišče, najprej v Portorožu (Cencič 2004; Kontestabile Rovis in Cencič 2018), kjer je po vojni ostalo nekaj izpraznjenih turističnih in zasebnih objektov, nato pa se je preselilo v Koper, saj so Portorož načrtovali kot kraj za razvoj turizma. V šolskem letu 1951/1952 je učiteljišče postalo petletno. Tudi v Kopru je primanjkovalo ustreznih prostorov za vzgojno-izobraževalno delo, zato so učiteljišče morali pogosto seliti. Leta 1958 pa so mu namenili prostore slovenske gimnazije v Kopru, kjer je delovalo do zaprtja leta 1968.

Primanjkovalo je tudi profesorjev za usposabljanje bodočih učiteljev. Takoj po vojni so profesorje na šole nameščali z odloki ter dekreti Ministrstva za kulturo in prosveto. Zaposleni profesorji so imeli uslužbenske liste, kjer so bili navedeni podatki o rojstvu, starših, prebivanju in doseženi izobrazbi. Večji del obrazca je bil namenjen podatkom, kot so zaposlitve pred okupacijo, zaposlitve med okupacijo, zaposlitve po okupaciji, za kakšno mesto prosi učitelj, kdo ga priporoča, kulturno, prosvetno in politično udejstvovanje pred

osvoboditvijo. Vsi ti podatki so bili razvidni iz personalnih map prosvetnih uslužbencev Okrajnega ljudskega odbora (OLO) Koper.

Profesorji učiteljišč so bili deležni posebne obravnave. Popoln pregled in odločanje nad personalno politiko je vodila Šolska komisija pri Centralnem komiteju Komunistične partije Slovenije (CK KPS). Tesno je sodelovala z okrožnimi komiteji KPS in načelniki okrožnih prosvetnih oddelkov, ki so sestavljali karakteristike (Maček 2011). Od leta 1947 do 1955 so na OLO Koper pripravljali podatke za karakteristike s pomočjo posebnega obrazca.¹ Slednji je za vsakega profesorja vseboval podatke o šoli, kjer je poučeval, osebne podatke, izobrazbo, o zaposlitvi med drugo svetovno vojno in plačne dodatke.

Na novoustanovljenem Učiteljišču Portorož so zaposlili predvsem profesorice in profesorje, ki so bili rojeni v Trstu ali drugje na Primorskem in so se po prvi svetovni vojni s Primorske preselili v Slovenijo; večina je vsaj pasivno obvladala italijanščino (Hasl 2013).² Miran Hasl, ki je na učiteljišču poučeval od leta 1951 do ukinitve, v biografiji *Moje zgodbe* (2013, 114) opiše, kako je prišel na učiteljišče v Portorož:

Z republiškega sekretariata za šolstvo so me novembra vprašali, če mi-slim kaj na zaposlitev. Pisal mi je tudi Radovan Gobec. Obiskal ga je Srečko Kumar, ravnatelj glasbene šole v Portorožu. »Išče učitelje za šolo – govorila sva o tebi. Če bi se morda odločil za odhod na morje, bom organiziral srečanje med vama« [...]. Zadeva se je potem kar vlekla. Za odhod v cono B STO³ je bilo potrebno posebno dovoljenje. [...] Sredi decembra sem se z vlakom odpeljal do Divače, nato pa s kartonasto škaflo in majhnim kovčkom nadaljeval pot z avtobusom. [...] Predvidena zaposlitev na glasbeni šoli je bila spremenjena. Javiti sem se moral ravnatelju učiteljišča – tov. Janežu – v Portorožu. [...] Našli so mi sobo. V kleti dijaškega doma, brez okna. Tisto noč zaradi mraza nisem zatisnil očesa.

Poleg poučevanja, ki je potekalo od osem do devet šolskih ur dnevno, od ponedeljka do sobote, so profesorji poučevali in delovali na političnem ter kulturno-prosvetnem področju zunaj učiteljišča.⁴ Pogosto so poučevali še na drugih šolah, npr. na tečajih za vzgojitelje, gostince, miličnike, oficirje, bili

¹ PAK KP 24, škatla 1854, Podatki za karakteristiko učiteljev na slovenskih šolah.

² PAK KP 783, škatla 13, Uslužbenske mape. Škatla 29, Podatki o učnem osebju K 204/47. Podatki o učnem osebju 31. 10. 1947, 189 b/47.

³ Cona B, Svobodno tržaško ozemlje.

⁴ PAK KP 783, škatla 12, Letno poročilo 1948/1949.

člani izpitne komisije za strokovne učiteljske izpite, veliko pa so z dijaki delali tudi po pouku, npr. pripravljali uprizoritve iger, nastope dijakov, vodili pevski zbor, sodelovali pod okriljem družbeno-politične organizacije Protifašistična fronta žensk (AFŽ) ter na hospitacijah in nastopih ipd. (Hasl 2013).

Profesorji so se morali dodatno izobraževati, tako strokovno kot politično. Tako so npr. v Ljubljani leta 1949 zaradi spremembe učnega načrta obiskovali seminar za slovenski in ruski jezik, matematiko, biologijo, zgodovino in zemljepis. Leta 1956 je Pedagoški center v sodelovanju z inšpektoratom in Zvezo pedagoških društev izvedel štiridnevno izobraževanje za profesorje pedagoške skupine predmetov o psihodiagnostiki.⁵

Novo ideologijo so spoznavali na sindikalnih konferencah.⁶ Na sestanku profesorjev učiteljišč decembra leta 1946 so izpostavili:⁷

Dolžnost vsakega profesorja je politično in svetovnonazorsko vzgajati. [V]sak naj svojo snov tako obdeluje, da politično oblikuje dijaka. Seveda naj se, kot je dodal tov. Ledinek, važni momenti v političnem ali gospodarskem življenju naše mlade države spontano poudarijo, zlasti pri predmetih v stroki, v katero sodijo. Tov. Boršnik opozori, da imajo ta namen tudi Slovenska berila, ki bodo v določenih intervalih izhajala in v lepi leposlovni obliki prinašala aktualne dogodke. Tov. Ledinek: Politična vzgoja je dvojna: na eni strani spontano poudarjanje važnih dogodkov, na drugi strani vpliv in pomoč LMS, da rešuje politične probleme, pri čemer naj ji profesorski zbor nudi vso pomoč.

Po razhodu s Sovjetsko zvezo so na političnih seminarjih spoznavali dialektični materializem in dobili tudi gradivo o tej temi, seznanili pa so se tudi z načrtovanjem gospodarskega razvoja v letu 1950.

Profesorje učiteljišča so pogosto premeščali. Zlasti se je to občutilo po uvedbi enotne osemletke leta 1958. Jožeta Hočvarja je npr. na učiteljišče leta 1959 povabil ravnatelj. Svojo namestitev je opisal:⁸

Stanovanje je bilo malo problematično tu. So dostikrat profesorji stanovali v kakšnih hotelskih sobah, nato si dobil sobo v dijaškem domu. [...] Takrat so obstajale javne kopalnice in pralnice. [...] Pa menza je bila

⁵ PAK KP 783, škatla 31, Dopis 17. februar 1956.

⁶ PAK KP 783, škatla 12, Poročili o delu in uspehih v prvem polletju 1949/1950.

⁷ PANG 251, škatla 53, Zapisnik o sestanku profesorjev ljubljanskega, mariborskega in tolminskega učiteljišča, 30. december 1946.

⁸ PAK KP 783, Intervju z Jožetom Hočvarjem, 14. julij 2016.

skupna, ena taka miličniška. Počasi pa je standard naraščal, v začetku 60. let se je gradilo po Semedeli.

Kot smo razbrali, še desetletje po vojni ni primanjkovalo namestitev le za učiteljske, pač pa tudi za profesorje.

Jože Valentinčič (1997), ki je poučeval na učiteljski le tri leta, je nato dobil dekret za premestitev v Ljubljano. Zapisal je (str. 276): »[N]a učiteljski sem odšel tako, kot sem prišel – po sklepu »pristojne oblasti«, utelešene v posamezniku [...]. »Pristojna oseba« mi je sporočila, da moram takoj odpovedati službo na učiteljski. Zakaj? Po »sklepu« pristojnih. In kaj, če tega ne storim? Te bomo pa povsem onemogočili!«

Pisni spomini nekdanjih profesorjev dopolnjujejo arhivsko gradivo. Želeli pa smo dobiti tudi ustne spomine še živečih profesorjev, ki so poučevali na Učiteljski Koper. Zanimalo nas je, kako se spominjajo odnosov in komunikacije na učiteljski.

Raziskovanje odnosov in komunikacije na učiteljski Portorož – Koper

Raziskava

Ker se usmerjamo v raziskovanje pedagoške zgodovine, smo izbrali zgodovinsko raziskavo, ki poskuša čim prepričljiveje rekonstruirati dogodke in pojave iz preteklosti ter jih verodostojno predstaviti, čeprav je popolna rekonstrukcija vprašljiva, ker so morda informacije in podatki o preteklosti nepopolni. Zato menimo, da gre bolj za skice kot za portrete (Cohen idr. 2011). Pri zgodovinskih raziskavah se uporabljajo podatki in informacije, ki že obstajajo v različnih virih ali dokumentih. Podatki in informacije so v večini besedni, številčni ali vključujejo različne simbolne oznake. Raziskovalec je pri njih v neposrednem stiku z viri podatkov, ki jih sam izbira in selekcionira glede na problem, namen, cilje ter raziskovalna vprašanja.

Ker smo želeli zgodovinske podatke dopolniti, smo zgodovinsko raziskovanje kombinirali s kvalitativno pedagoško raziskavo, saj lahko s pomočjo triangulacije (Vogrinc 2008) več različnih virov podatkov dosežemo celostnejše razumevanje odnosov in komunikacije na Učiteljski Koper. Zato smo v besedilu soočili različne podatke: ustne informacije profesorjev, pisne primarne arhivske dokumente in pisne sekundarne dokumente (obstoječa pisna dela o Učiteljski Koper ter pisna dela, ki vključujejo spomine nekdanjih izvajalcev usposabljanja za učiteljski poklic).

Izhodišča in metodologija

Ker ima Koper, kot smo predstavili, kar dolgo tradicijo izobraževanja učiteljskega kadra v slovenskem jeziku (npr. Vilhar 1976; Cencič 2004), nas je zani-

mala tema odnosov in komunikacije, ki je manj raziskano področje, zlasti z vidika izvajalcev usposabljanja za učiteljski poklic. Glede teme odnosov in komunikacije nas je zanimalo predvsem, kateri dokumenti so bili temu področju namenjeni in katera sporočila so posredovali, kako na takratne odnose gledajo profesorji, kako so zagotavljali avtoriteto pa tudi kakšni so bili odnosi med profesorji in odnosi z dijaki.

Vključene osebe v raziskavo

V raziskavo so bili vključeni profesorji, ki so poučevali na Učiteljskišči Koper. Žal je med nami le še malo profesorjev, zato smo poskušali stopiti v stik s skoraj vsemi. V letih 2015 in 2016 smo uspeli sodelovati z dvema profesoricama ter dvema profesorjema, ki so na Učiteljskišči Koper poučevali med letoma 1958 in 1968, v zadnjem desetletju njegovega delovanja. Najstarejša oseba je bila stara 92 let, najmlajša 74 let.

Prva profesorica (Profesorica 1) je po nižji gimnaziji končala tolminsko učiteljsiše, nato so jo zaposlili na manjši vaški šoli. Po enem letu je dobila dekret za študij pedagogike in psihologije na Univerzi v Ljubljani ter ob tem štiriletni študijski dopust. Po končanem študiju se je zaposlila na gimnaziji v Postojni. Tam je poučevala psihologijo, filozofijo, logiko ter na vajenski šoli nekaj predmetov družbeno-ekonomske vzgoje in slovenščino. Leta 1963 jo je ravnatelj povabil na koprsko učiteljsiše, kjer je prevzela pedagoško skupino predmetov. Na Učiteljskišči Koper je od leta 1963 do leta 1965 poučevala občo psihologijo, pedagoško psihologijo in mladinsko psihologijo, kasneje pedagoško didaktiko, zgodovino pedagogike in metodiko učnih predmetov.

Druga profesorica (Profesorica 2) je končala učiteljsiše v Novem mestu. Po zaključku na učiteljskišči je študij nadaljevala na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je študirala pedagogiko in psihologijo. Na Učiteljskišči Koper je od leta 1963 do leta 1965 poučevala psihologijo, občo pedagogiko, didaktiko in didaktike učnih predmetov.

V raziskavi je sodeloval tudi profesor (Profesor 3), ki je že leta 1943 postal vaški učitelj. Po končani vojni je obiskoval oficirski tečaj. Ker ni želel nadaljevati vojaške kariere, se je udeležil tečaja za učitelje pripravnike v Kranju. Po opravljenem tečaju je opravljal delo učitelja v različnih vaških šolah v slovenski Istri, dokler ni dobil izrednega študijskega dopusta za študij likovne vzgoje na Pedagoški akademiji v Ljubljani. Na Učiteljskišči Koper je od leta 1953 do leta 1966 poučeval risanje, ročna dela in avdiovizualna sredstva.

Sodeloval je tudi profesor (Profesor 4), ki je v Ljubljani končal klasično gimnazijo. Študij je nadaljeval na Univerzi v Ljubljani, kjer je diplomiral iz slavistike. Na učiteljsiše v Kopru ga je povabil ravnatelj, ker so prejšnjega profesorja slovenskega jezika premestili zaradi njegovih objav v reviji *Bori*. Na

učiteljskišču je poučeval slovenščino, srbohrvaščino in logiko v obdobjih 1959–1963 in 1965–1966. Ko je kdo zbolel ali bil odsoten, je poučeval še logiko, psihologijo, angleščino in ruščino.

Priпомočki in postopek zbiranja podatkov

Za zbiranje podatkov smo uporabili polstrukturirani intervju, ki omogoča prožno tehniko zbiranja podatkov z vprašanji odprtega tipa (Vogrinc 2008). Za vprašanja je bila uporabljena strategija lijaka, vprašanja odprtega tipa pa smo dopolnili z vprašanji zaprtega.

Pri zbiranju podatkov smo upoštevali načela etike ter Zakon o varstvu osebnih podatkov in avtorske pravice. Najprej smo pridobili stike vseh še živečih profesorjev učiteljskišča, ki so bili pripravljeni sodelovati v raziskavi. Po telefonu smo intervjuvance najprej prosili za sodelovanje ter jih obvestili o namenu in poteku intervjuja pa tudi posredovali okvirna vprašanja. Po pristanku smo jih obiskali, v večini na njihovih domovih, ter snemali intervjuje z računalniškim programom Audacity.

Zbiranje podatkov z navedenimi profesorji je potekalo od 11. decembra 2015 do 14. julija 2016. Podatke intervjujev smo nato ubesedili oz. naredili transkripcijo. V raziskavi smo uporabili tudi osebne spomine nekdanjega profesorja, objavljene v knjigi *Moje zgodbe* (Hasl 2013). Vključili smo tudi arhivske dokumente, ki se nanašajo na delovanje učiteljskišča in so dostopni v arhivu v Kopru ter Novi Gorici. V besedilu predstavljamo le del rezultatov iz obsežnejše raziskave, ki se usmerjajo v temo komunikacije in odnosov na učiteljskišču Portorož – Koper.

Obdelava podatkov

Za obdelavo kvalitativnih podatkov iz intervjujev in različnih dokumentov smo uporabili kombinacijo narativne ter hermenevtične analize (Krmac in Cencič 2023). Za narativno analizo smo se odločili, ker nas je zanimalo, kako profesorji učiteljskišča predstavljajo svoje osebne izkušnje in poglede na odnose ter komunikacijo in kako je delovanje učiteljskišča predstavljeno v različnih dokumentih. S hermenevtično analizo (Krmac in Cencič 2023) pa smo želeli razložiti tako subjektivne kot objektivne podatke ter s tem celoviteje razumeti odnose in komunikacijo na Učiteljskišču Koper. Kot navajata Nina Krmac in Majda Cencič (2023), je za hermenevtično analizo posebej značilno razmerje med starim, ki nam je že poznano in o čemer imamo že ugotovitve ali rezultate, ter novim in neznanim, tj. odgovori, ki smo jih iskali, in sicer v določenem zgodovinskem kontekstu. Ugotovitve kvalitativne obdelave smo podkrepili z dobrednimi navedbami iz intervjujev in dokumentov.

Rezultati in razprava o odnosih ter komunikaciji med profesorji in med profesorji ter dijaki na Učiteljsku Koper

Disciplinski red

Disciplinski red, imenovan »Red v stavbah«, je bil objavljen v *Vestniku ministrstva za prosveto LRS* 18. 4. 1947. Za njegovo kršitev so bile predpisane različne vrste kazni. V obliki ukorov razrednika, ravnatelja in učiteljskega zbora so kaznovali predvsem:

- kršenje »hore legalis«, predpisane ure, po kateri je nastopila omejitev gibanja dijakov,
- neopravičeno odsotnost od pouka in
- krajo.

Leta 1950 so ravnatelji srednjih šol razpravljali o disciplini med dijaki, vsi so navajali porast kampanjskega učenja, dijaki pa so se pritoževali nad pomanjkanjem prostega časa. V zapisniku konference 12. septembra 1951 je navedeno: »Sporazumno z upravo dijaškega doma bomo uvedli »hora legalis« ob 20. uri. Po tej uri bo dovoljeno zapustiti dijaški dom le z dovolilnico.«⁹ Tako je npr. v šolskem letu 1957/1958 dijakinja, ki je kršila »horo legalis«, dobila ukor razrednika.¹⁰ Kljub temu so ravnatelji konec šolskega leta 1958 ugotavljali, da se pri dijakih krepi težnja po zabavi. Na okrajnem posvetovanju ravnateljev srednjih šol, ki so se ga udeležili tudi predstavniki šolskih odborov, ravnatelji dijaških domov in predsedniki mladinskih organizacij na šolah, so obravnavali tudi kaznovanje dijakov. Bolj kot kazni so poudarili moralno obsodbo prekrškov in krepitev stika s starši. Konec 50. let so si navkljub »hori legalis«, ki je bila premaknjena na 21. uro, dijaki izborili ples do 24. ure. Od leta 1963 pa plesi učiteljske niso bili več javni.

Poleg kršenja »hore legalis« je med najpogostejšimi kršitvami discipline naveden pomanjkljiv šolski obisk. Vse dijake, ki se leta 1948 v obdobju božiča niso pravočasno vrnili z zimskih počitnic, so kaznovali z ukorom,¹¹ saj je bila oblast proti cerkvi in njenim praznikom.

V šolskem letu 1956/1957 so izpostavili neopravičene izostanke in nižje ocene, dijaki pa so se profesorjem pritoževali, da je v dijaškem domu premalo discipline.¹² Naslednje šolsko leto so se izostanki še povečali, zato so

⁹ PAK KP 783, škatla 12.

¹⁰ PAK KP 783, škatla 20, dnevnik 2. letnika.

¹¹ PAK KP 783, škatla 12, Letno poročilo 1947/1948, Zapisnik konference, 8. januar 1948.

¹² PAK KP 783, škatla 12, Letno poročilo 1956/1957.

mesečno imeli več razrednih ur, ob večjih izostankih in slabih ocenah pa so obveščali starše.¹³

Tudi v začetku šolskega leta 1959/1960 so na profesorski konferenci razpravljali o zamudah. Ugotavljali so, da dijaki k pouku zamujajo zaradi obiska zobozdravnika, jutranjih zamud avtobusov in ob vračanju s hospitacij, ki so potekale na vadniški šoli.¹⁴

Odnos profesorjev do dijakov

Kljub predpisanemu vedenju dijakov so razpravljali o njihovem odnosu. V letu 1949 so prvič razglabljali o »drugačnem odnosu do dijakov« ter o novem dialektičnem pogledu na svet.

Na odnos med dijaki in profesorji je verjetno vplivala tudi tedanja pedagoška literatura. Gogala (1950) je izpostavljal topel in spoštljiv odnos, ki je omogočal prenos znanja in oblikovanje mladih. Poudarjal je notranjo avtoriteto učitelja, stik dijaka in učitelja ter učiteljevo spoštovanje dijakov. Na sindikalnih konferencah so profesorjem učiteljišča predstavili novo pedagoško literaturo.¹⁵

Leta 1952 so profesorjem znižali učno obveznost s 24 na 18 ur tedensko z obrazložitvijo, naj s svojimi dijaki vzpostavijo kvalitetnejše stike in jih čim bolje spoznajo.¹⁶ Pomen odnosa med dijaki in profesorji je razviden tudi ob opravljanju nadzorstva učiteljišča. Inšpektorica je v poročilu ob zaključku učiteljske mature učiteljišča v Kopru leta 1954 navedla:¹⁷

Kar se učiteljskega kadra z ravnateljem na čelu tiče, me je prijetno presenetila temeljita in objektivna preudarnost z velikim čutom za odgovornost, kakršno občuti v odnosu do svojega dela, ki ga vrši s toplo ljubeznijo in vestno skrbjo za učiteljski naraščaj. Njegova medsebojna povezanost utegne biti demokratična v takšni smeri, kakršna je nujen pogoj po pravilnem odnosu do sočloveka.

Jože Valentinčič (1997, 275), ravnatelj Učiteljišča Koper od leta 1956 do leta 1959, je o odnosih profesorjev do dijakov na tem učiteljišču napisal:

¹³ PAK KP 783, škatla 13, Zapisniki profesorskega zbora, 26. marec 1958, 18. december 1957, 30. oktober 1958.

¹⁴ PAK KP 783, škatla 13, Zapisniki profesorskega zbora, 25. december 1959.

¹⁵ PAK KP 783, škatla 12, Poročilo o delu in uspehu v prvem polletju, 1948/1949.

¹⁶ PAK KP 783, škatla 29, Zapisnik konference, 21. november 1952.

¹⁷ PAK KP 783, škatla 12, Poročilo inšpektorice ob zaključku učiteljske mature v Kopru, 21. junij 1954.

Značilno za to učiteljsiše je bilo individualno obravnavanje in skrbno vodenje posameznega dijaka. Razredniki so bili pravi svetovalci, spodbujali in usmerjali so vsakega dijaka, posebej še pri zastojih. Na učiteljskih konferencah je bil poudarek na zahtevnosti, povezani z uvidevnostjo in razumevanjem, na človeški obravnavi vsakega brez birokratske odtujenosti. V ospredju niso bili le učni uspehi, marveč vedno tudi celotna osebnost in njeno oblikovanje.

Tudi Profesor 3, ki je na učiteljsišu poučeval likovni pouk in ročna dela, je povedal, da ga je zelo veselilo delo razrednika:

Najbolj sem bil vesel, ko sem bil razrednik. Skušal sem jim biti oče, zaradi tega mi ni bilo vseeno. Take in drugačne kolobocije, ki sem jih imel z njimi, je bilo treba razčistiti. To so bila za dekleta najbolj živahna leta. [...] Tesno smo bili povezani z dijaškim domom, z vzgojiteljicami smo si skušali pomagati.

Profesorici 1 in 2, ki sta na učiteljsišu v 60. letih poučevali pedagoške predmete, pa sta navedli, da je bilo za odnos z dijaki značilno, da so si bili zelo blizu, profesorice so jim bile vedno na voljo za pogovor. Kot je povedala Profesorica 2, je na bližino z dijaki vplival tudi skupaj preživeti čas:

Ker smo tudi dosti skupaj živeli, ne. Na vse ekskurzije smo šli skupaj, na vse izlete skupaj, vedno. In na maturantske izlete, to smo vse skupaj opravili. [...] Marsikaj so mi lahko rekli, če druge ne, na proslavah, na obletnicah ali pa na zaključnih prireditvah. [...] To je bil zelo kooperativen odnos.

Veliko smo se z dijaki pogovarjali, še danes to premlevamo. So pa bile narejene takrat tudi nekatere krivice. Ampak tako je bilo. [...] Mislim, da sta ravno, ko sem prišla in so me angažirali za razrednika, v tistem času padli dve dijakinji brez potrebe.

Profesorica 1 je o odnosih povedala:

Torej, predvsem ti odnosi, moram reči zelo tovariški v pravem pomenu besede, odnosi med profesorji in tudi odnosi z dijaki. [...] Neka obzirnost je bila med nami, vendar pa tudi domačnost. Moram reči, da smo bili z dijaki vedno v dobrih stikih. Nekako smo se zblížali. [...] Tako meni se zdi eno zadoščenje, da sta tista vzgoja in način življenja na učiteljsišu

imeli veliko pozitivnega. Bolj kot danes na univerzi, ko se študentje ne povežejo med seboj in so indiferentni drug do drugega.

Tudi Profesor 4 je poudaril, da so bili odnosi zelo prijetni, brez večjih konfliktov. Ker je poučeval tudi na koprski gimnaziji, je občutil razliko pri poučevanju dijakov učiteljsišča in gimnazije. Povedal je, da je bilo z dijaki učiteljsišča prijetneje delati, saj so bili vestnejši in spoštljivejši. Menil je, da so med šolanjem na oblikovanje njihovega vedenja vplivali psihologija, pedagogika in strokovni predmeti. Povzemamo, da so intervjuvanci izpostavili npr. domačnost, sproščenost, prisrčnost, tovarištvo, obzirnost pa tudi povezanost.

In kako so profesorji vzpostavljali avtoriteto?

Avtoriteta profesorjev Učiteljsišča Koper

Odnos med profesorji in dijaki je izhajal tudi iz avtoritete, na katero je vplivalo več dejavnikov. Za takratne politične okoliščine in državni režim z represivnimi organi je bila značilna avtoritarnost. Kot smo navedli, so na učiteljsišču veljale stroge zahteve glede vedenja, gibanja in znanja, niso pa posebej razpravljali o avtoriteti.

Profesor 4 je povedal, da svoje avtoritete ni gradil načrtno, predpostavil je, da je izhajala iz samega dela. Poleg tega je navedel, da je bilo v tistih časih zanj doseganje avtoritete lažje:

Tisti čas je bila šola zelo zahtevna, stroga, ni bilo popuščanja. Podarjenih ocen ni bilo, nobenih izgovorov, da bi se odlagalo preverjanje. [...] Strogost je tudi vplivala, da smo profesorji imeli svoj ugled, in spoštovali so nas.

Profesorica 1 je povedala podobno, namreč da so dijaki imeli zelo spoštljiv odnos do profesorjev. Avtoriteti se ni veliko posvečala, ker ni bilo treba, saj so bili dijaki po njenem mnenju zelo disciplinirani. Kot profesorica je pazila, da ni bila žaljiva, da med dijaki ni delala razlik, da ni bila krivična. Trudila se je vzdržati slabe volje in nepremišljenega govorjenja.

Iz konferenčnih zapisnikov konec 50. let in v začetku 60. let lahko razberemo, da se je odnos dijakov do avtoritete in profesorjev pričel spreminjati. Kljub strogemu disciplinskemu redu so obstajali in se postopoma celo širili disciplinski prekrški ter njihovo sankcioniranje. Svet za šolstvo je v šolskem letu 1959/1960 učiteljsiščem priporočil, da v zadnjem letniku nekaj ur namenijo mladinskemu prestopništvu. Na koprskem učiteljsišču je predaval

dr. Emil Teger, okrajni javni tožilec.¹⁸ Leta 1960 je Zavod za prosvetno pedagoško službo v Kopru izvedel posvetovanje o odnosih na šoli za vse profesorje in ravnatelja, predavala pa je Iva Šegula.¹⁹

Menimo, da je na rahljanje avtoritete ravnatelja in profesorjev vplival samoupravni socializem z družbenimi organizacijami, kot sta mladinski odbor učiteljišča in razredna skupnost. Če je leta 1954 v poročilu inšpektorja, zapisniških konferenc in letnih poročilih navedeno, da so dijaki marljivi in prizadevni, so od leta 1959 naprej na šolskih konferencah pogosto obravnavali odnos dijakov do profesorjev.²⁰ Dijaki so pogostejše kršili pravila. Na konferenci leta 1959 so trije dijaki dobili ukor razrednika zaradi neprimerne obnašanja.²¹ Leta 1959 so na konferenci prvič obravnavali kajenje dijakov. Zato so z okrožnico prepovedali kajenje med odmori v šolski stavbi.²²

Leta 1961 je ravnatelj izpostavil moralno vlogo razrednika: »Ravnatelj opozori profesorje razrednike, da njihova naloga ni samo v administrativnem delu, pač pa tudi v moralnem (lepotičenje, pozdravljanje, zahvale, lepo obnašanje).«²³ Leta 1963 so na profesorski konferenci še odločili, da dijaki profesorje vikajo.²⁴ Profesor 3 se kot razrednik ni strinjal s takšno spremembo odnosov v 60. letih: »[K]o so nas na nek način oddvojili, da morajo biti dijaki sami in ne pod našim varstvom. Kako bi rekel, kaj je nastalo iz tega? Poleg trapastih plesov in nalivanja.«

Sankcionirana je bila tudi nosečnost. Dijakinje, ki so zanosile, so morale šolo zapustiti.²⁵ Profesorica 1 se spominja:

Takrat so bili kriteriji tako šolski kot tudi do moralnega vedenja dijakov dokaj ostri. Ni bilo tako sproščeno kot danes. Profesorji in razredniki so bili dolžni skrbeti tudi za osebno dozorevanje dijakov. Ukrepati smo morali tudi pri stvareh, ki so danes čisto osebne. Meni se je zgodilo, da je bila deklica noseča, in v tistem času je sledila izključitev, rekla bi zelo žaljiva odstranitev iz šole. Torej ko je prišlo do te situacije, smo se pomenile [...] in ona je rekla: »Svetuj ji, naj izstopi, in molčite.« Tako je deklica izstopila in delala privatne izpite jeseni.

¹⁸ PAK KP 783, škatla 32, Dopis, 5. maj 1960.

¹⁹ PAK KP 783, škatla 32, Dopis OLO Koper, 4. oktober 1960.

²⁰ PAK KP 783, škatla 12.

²¹ PAK KP 783, škatla 13.

²² PAK KP 783, škatla 13, Zapisnik konference profesorskega zbora, 5. november 1959.

²³ PAK KP 783, škatla 13, Zapisnik profesorske konference, 30. december 1961.

²⁴ PAK KP 783, škatla 13, Zapisnik učiteljske konference, 15. oktober 1963, 4. november 1963.

²⁵ PAK KP 782, škatla 13, Zapisnik profesorskega zbora, 17. januar 1963.

Povzemamo, da so profesorji dijake sprejemali in jih poskušali razumeti, kar Rogers (1995) navaja kot eno bistvenih značilnosti poučevanja.

Odnosi in komunikacija so temeljili na disciplinskem redu ter avtoriteti, ki so jo imeli profesorji, čeprav je niso gradili načrtno, ampak je bila odsev tedanjega časa in družbeno-političnih razmer.

Odnosi med profesorji

Glede odnosov med profesorji je Profesorica 1 povedala, da so bili na koprskem učiteljskišču »zelo človeški«. Ob zaposlitvi so ji starejši profesorji pomagali z nasveti, predvsem pri vzgojni problematiki. Med glavnim odmorom so se družili v zbornici. Med profesorji je vladalo prijetno in sproščeno vzdušje. O odnosih na učiteljskišču je izpostavila:

Te novosti, ki so zdaj, meni, ki sem navajena starega načina poučevanja, starih odnosov, mi niso všeč. Prvič se niti dijaki ne navežejo med seboj, ustvarijo nekega kolektiva, nekega tovarštva, neke trajne navezanosti in prijateljstva in tudi profesorji ne. Medtem ko takrat smo bili, bi rekla, vsi povezani v tistem majhnem prostoru, brez nobenega luksuza, ne. Smo vendarle nekako skupaj preživeli, se pogovorili, saj pravim, tako osebne stvari, kakor tudi o problemih z dijaki, šolske zadeve in sproti nekako reševali.

Kot razberemo, na Učiteljskišču Koper ni bilo treba razpravljati o skupinskem ali timskem delu profesorjev, graditvi tima (»team buildingu«), pomoči ali sodelovanju med profesorji, ker so to udeleževali pri svojem delu. Povzemamo, da so bili takšni, kot so bili odnosi med profesorji, tudi odnosi med profesorji in dijaki ter da so profesorji svoje delo in odnose prenašali tudi na pedagoško delo z dijaki.

Sklepne ugotovitve

Predstavili smo, da ima Koper dolgo tradicijo izobraževanja za učiteljski poklic v slovenskem jeziku, ki sega v leto 1875. Za pripravo na učiteljski poklic so bila organizirana štiriletna učiteljskišča, ki so bila ločena po spolu. Koper je v tistem času dobil moško učiteljskišče, saj so moška učiteljskišča prevladovala. Kot posebnost smo navedli, da je bilo moško učiteljskišče v Kopru namenjeno trem narodnostim: Slovencem, Hrvatom in Italijanom. Poleg uradnega nemškega jezika so posamezni oddelki pri nekaterih učnih predmetih uporabljali tudi materni jezik, da bi dijake čim bolj pripravili za pouk v slovenskih, hrvaških in italijanskih osnovnih šolah. Ker pa je še vedno prevladoval nemški jezik,

tudi pri pedagoški skupini predmetov, so slovenski dijaki s podporniki dosegli premestitev slovenskega oddelka koprskega učiteljišča v Gorico (leta 1909) in odprtje v Avstro-Ogrski prvega popolnoma slovenskega moškega učiteljišča, kjer sta vsa korespondenca in pouk vseh predmetov potekala le v slovenskem jeziku.

Poudarili smo tudi, da je v času italijanske oblasti Koper ostal brez učiteljišča in usposabljanja v slovenskem jeziku. Po drugi svetovni vojni je zato zelo primanjkovalo učiteljev za poučevanje v slovenskih osnovnih šolah. Nova oblast je poskušala zagotoviti skladno z novo ideologijo usposobljene učitelje, najprej na kratkih pedagoških tečajih, ki so bili takoj po vojni organizirani v Portorožu, kjer so za oba spola odprli ekspozituro tolminskega učiteljišča, nato pa tudi s pomočjo štiriletnega učiteljišča v Portorožu, kjer so po številu vpisanih postopoma prevladale dijakinje.²⁶

Odnose na učiteljišču smo pogledali z vidika tedanjih profesorjev in zapisov v različnih dokumentih (npr. arhivski viri in biografije profesorjev). Povzemamo, da je na odnose med dijaki in profesorji učiteljišča vplivala restriktivna regulativa, ki je predpisovala obnašanje in omejevala gibanje dijakov.

Avtoriteta, ki je sooblikovala odnos med dijaki in profesorji, je izhajala iz v tedanji družbi uveljavljenega avtoritarnega političnega sistema. Odnosi med dijaki in profesorji so se razlikovali od današnjih. Vsi intervjuvani profesorji navajajo, da avtoritete niso načrtno gradili, saj so dijaki v glavnem upoštevali pravila discipline in do njih imeli zelo spoštljiv odnos.

Za takratno obdobje je bila značilna omejitev gibanja dijakov v večernih urah. Predpisana je bila ura, poimenovali so jo »hora legalis«, ko dijaki niso smeli zapustiti doma brez pisnega dovoljenja. Takoj po vojni niso smeli od doma po 19. uri, leta 1951 so prepoved gibanja premaknili na 20. uro. Konec petdesetih let pa so bili lahko zunaj do 21. ure. Nadzor nad gibanjem dijakov so izvajali profesorji učiteljišča. Če so dkršili »hora legalis«, so bili kaznovani z ukorom.

V drugi polovici 50. let sta razvoj gospodarstva in uvedba samoupravnega socializma pričela rahljati tradicionalne družbene vrednote. Na konferencah so vse pogostejše obravnavali odnos dijakov do profesorjev. Menimo, da je na odnos vplival tudi samoupravni socializem, ki je preko družbenih organizacij, kot sta bili mladinska organizacija in razredna skupnost, dijakom omogočal soodločanje na učiteljišču. Zato so v začetku 60. let »hora legalis« ukinili. Spremenila se je tudi vloga razrednika, saj se je zmanjšal njegov vpliv, kar je razvidno iz dokumentarnega gradiva in pripovedi profesorjev. Z uvedbo sa-

²⁶ PAK KP 782, Vpisnice učiteljišča 1947–1968.

moupravnega socializma so na učiteljišču zaživele razredne skupnosti. Dijaki so pridobili večji vpliv, seznanjeni so bili z delom šolskega odbora. Težišče obravnavanja vedenja in discipline se je preneslo na razredni kolektiv.

Odnos med dijaki in profesorji je oblikovala tudi pedagoška skupina predmetov. Gogala (1952) je izpostavljala pristne odnose med učenci in učitelji. Zanje so bili značilni odprtost, sprejemanje in pogovor. Proces aktivne komunikacije je pri dijakih spodbudil zaupanje. Pomemben dejavnik je bil tudi čas, ki so ga dijaki in profesorji preživeli skupaj. Medsebojno druženje je potekalo zlasti v času razredništva ter po pouku na proslavah in ekskurzijah pa tudi na hospitacijah. Skupaj preživeti čas jih je medsebojno povezal. Kot sta opisali intervjuvani profesorici, so bili odnosi z dijaki zelo topli, tovariški, brez distance, kar menita, da ni bilo značilno za izobraževanje na pedagoški višji šoli in sedaj na fakulteti. Lahko bi dejali, da je za odnose med profesorji in dijaki veljalo, kot tudi sedaj priporočajo učiteljem (npr. Gordon 1997), da zagemajo odprtost, dostopnost, neposrednost, medsebojno spoštovanje, zavedanje medsebojne odvisnosti ipd. Intervjuvani profesorji pa so poudarili tudi odnose med kolegi profesorji, ki so bili podobni, tj. tovariški, sodelovalni in podporni.

Na koncu povzemamo, kar morda velja tudi za današnje izobraževanje in usposabljanje za učiteljski poklic, in sicer da je na Učiteljišču Koper primanjkovalo ustreznih prostorov, pripomočkov pa tudi učiteljev, zlasti za pouk naravoslovja in matematike.

Literatura

- Cencič, M. 2004. *Šola za znanje učiteljev: od učiteljskih tečajev do Univerze na Primorskem*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales.
- Cohen, L., Manion, L. in Morrison, K. 2011. *Research Methods in Education*. London: Routledge.
- Čebren Lipovec, N. 2012. »Usode in nove rabe koprskih samostanov po razpustitvi redov s poudarkom na obdobju po drugi svetovni vojni.« *Annales: anali za istrske in mediteranske študije* 22 (2): 509–522.
- Gabrič, A. 1991. »Šolstvo na Slovenskem v letih 1945–1951.« *Zbornik za zgodovino šolstva in prosvete* 24:67–92.
- Gogala, S. 1950. »Notranji pogoji kvalitetnega pouka.« *V Kongres pedagoških delavcev LRS na Bledu*, uredil V. Bračič, 77–98. Ljubljana: Pedagoško društvo Slovenije.
- . 1952. *Obča metodika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Gordon, T. 1997. *Trening večje učinkovitosti za učitelje*. Priredil J. Bečaj. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.

- Hasl, M. 2013. *Moje zgodbe*. Koper: Libris.
- Kontestabile Rovis, M., in M. Cencič. 2018. »Učiteljske Portorož – Koper od ustanovitve leta 1947 do ukinitve leta 1968.« *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino* 66 (1): 113–126.
- Košir, K. 2017. *Pedagoška psihologija za učitelje: izbrane teme*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru.
- Krmac, N., in M. Cencič. 2023. *Kvalitativno pedagoško raziskovanje: od obdelave podatkov do predstavitve ugotovitev*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Maček, J. 2011. »Partijska prosvetna politika 1945–1955 na primeru šolstva v Mariboru in okolici.« Magistrska naloga, Univerza v Mariboru.
- Ministrstvo za bogočastje in nauk. 1906. *Državni zakon o ljudskih šolah z najvažnejšimi izvršitvenimi predpisi*. Dunaj: V cesarski kraljevi založbi šolskih knjig.
- Rogers, C. R. 1995. *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Šavli, A. 2017. *Vrsta skozi čas*. Koper: Pokrajinski arhiv Koper.
- Valentinčič, J. 1997. »Iz spominov šolskega nadzornika.« V *Pričevanja: prvo povojno desetletje slovenske šole v Istri; učiteljski zbornik 1997*, uredil S. Fatur, 273–276. Koper: Uredniški odbor.
- Vilhar, S. 1976. *Slovensko učiteljske v Kopru: 1875–1909*. Koper: Lipa.
- Vogrinc, J. 2008. *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Watzlawick, P., J. Beavin Bavelas in D. D. Jackson. 2011. *Pragmatics of Human Communication*. New York: Norton.

Arhivski viri

- PAK KP: Pokrajinski arhiv Koper.
- PANG: Pokrajinski arhiv Nova Gorica.

The Former Portorož – Koper Teacher Training College

The opening of the Slovenian section of the four-year male teacher training college under the Austro-Hungarian Empire in 1875 is considered to be the beginning of the training of Slovenian primary school teachers in Koper. During the Italian rule (1923–1943), training for the teaching profession in the Slovenian language ceased. It was resumed in the Slovenian language and under a different ideology in 1947 in Portorož, where a branch of the Tolmin Teacher Training College was opened. In 1953, the college was moved to Koper, where future teachers were trained until the end of the 1967/1968 school year. Historical data from available archival collections on relations and communication at the college were supplemented by published accounts of training participants

and by directly obtained data through semi-structured interviews with surviving teachers of the college. Data processing based on narrative and hermeneutic analysis revealed that, alongside a strict disciplinary order, respectful, genuine, understanding and cooperative relationships prevailed both between students and teachers as well as between teachers.

Keywords: Portorož Teacher Training College, Koper Teacher Training College, professors, students, relationships